

Akademiet for yngre forskere

Innspill fra Akademiet for yngre forskere til handlingsplan for norsk fagspråk i akademia

Oslo, 28.04.2023

Akademiet for yngre forskere (AYF) takker for anledningen til å gi innspill til regjeringens arbeid med en handlingsplan for norsk fagspråk i akademia. Vi setter pris på at regjeringen løfter frem dette viktige saksfeltet.

Vi erfarer at språk- og språkbruk i akademia fører til interne spenninger i mange forskningsmiljøer, særlig mellom norsk og engelsk. Dette må vi håndtere som akademisk fellesskap. For samtidig som norsk akademia er en viktig del av det norske samfunnet, er norske forskningsmiljøer avhengige av et tett internasjonalt samarbeid, internasjonal rekruttering og bred språkkompetanse for å skape forskning og utdanning av høy kvalitet.

Vi vil her trekke frem noen av utfordringene og våre forslag til løsninger på disse. Dette bygger på vårt notat¹ for språk- og språkbruk i akademia fra januar 2023, påfølgende kronikk i Khrono "Fire tiltak for en bedre språkpolitikk i akademia"² og våre innspill gitt i Universitets- og høgskolerådets digitale innspillsmøte 14. april 2023.

Vi vil i det følgende trekke frem tre utfordringer og foreslå fire løsninger.

1. Hva er utfordringene for norsk fagspråk i akademia, og hva kan være årsakene til disse?

AYF mener at norsk fagspråk står ovenfor flere utfordringer. Vi vil her løfte frem tre:

a) Dagens språkdebatt er polarisert og lite nyansert

AYF mener at for å skape en best mulig handlingsplan, og en så konstruktiv debatt som mulig, må premissene være at norsk akademia er og bør være flerspråklig og internasjonalt. Vi har erfart at debatten ofte blir polarisert og har kunstige motsetninger, for eksempel at man er "for eller mot norsk (fagspråk)", "for eller mot internasjonale tilsette," eller "for eller mot internasjonalisering". Vi i AYF ser ingen motsetning mellom norsk fagspråk og internasjonalisering, og mener at et solid norsk fagspråk i et parallellspråklig høyere utdanningssystem er en forutsetning for god internasjonalisering. Vi håper at denne handlingsplanen kan bidra til å løfte debatten og styre unna disse forenkla og lite konstruktive motsetningene.

Vi vil derfor fremheve betydningen av parallellspråklighet i akademia. Med parallellspråklighet mener vi den bevisste bruken av flere språk (som norsk og engelsk eller norsk og samisk) side om side. Les mer om dette under "3. Andre innspill".

¹ Akademiet for yngre forskere (2023): "AYFs politikk om språk og språkbruk i akademia", kan leses på: <https://akademietforyngreforskere.no/wp-content/uploads/2023/01/2023-AYFs-politikk-om-sprak-og-sprakbruk-i-akademia-Endelig.pdf>

² Korsvoll, Lison, Reinertsen, Elken, De Korne, Hansen og Danbolt (2023): "Fire tiltak for en bedre språkpolitikk i akademia", kronikk i Khrono 09.01.23: <https://khrono.no/fire-tiltak-for-en-bedre-sprakpolitikk-i-akademia/748978>

Akademiet for yngre forskere

b) Manglende støtte til norskopplæring til internasjonale ansatte og studenter

AYF mener at det har blitt lagt en for stor byrde på enkeltforskeren for å lære seg norsk. Vi erfarer at språkundervisningen ofte har vært dårlig organisert og at det er store forskjeller mellom institusjonene. Selv om de fleste akademiske institusjoner har vedtatt overordnede språkpolitiske strategier, blir disse i liten grad fulgt opp eller tildelt ressurser. Dette er blitt bedre de siste årene, men det er viktig at dette arbeidet gis langt høyere prioritet.

Vi ser også at midlertidig ansatte, som stipendiater og postdoktorer, ofte er nedprioritert når det gjelder deltakelse i norskkurs ved institusjonene. Flere steder må midlertidig ansatte selv dekke kurskostnadene eller ta initiativ til å forsøke å få disse dekket av sitt institutt. Vitenskapelige ansatte i instituttsektoren mangler også språkopplæringstilbud og ordninger rundt språkopplæring.

God norskkompetanse gir flere muligheter og er ofte en forutsetning for å ta aktivt del i både formelle og uformelle oppgaver og nettverk ved institusjonen, der arbeidsspråket normalt er norsk. Eksempler på dette er å påta seg verv i instituttstyrer, universitetsdemokratiet, fagforeninger, og ansettelseskomiteer, i tillegg til undervisning. Alt dette er også viktige arenaer for videre karriereutvikling.

AYF mener at institusjonene, både i UH-sektoren og instituttsektoren, må dekke norskopplæring for forskere som har behov for dette, og at tilbudene må være systematiske og inkludere både midlertidig og fast ansatte. Dette vil også gavne institusjonene som helhet og bidra til at flere kan delta i både institusjonsdemokratiet og øvrige oppgaver og nettverk ved institusjonen. Les mer om dette under punkt 2c.

c) Språkvalg i yngre forskeres karriereløp

En tredje utfordring er den store andelen av norsk-språklige forskere som lar være å skrive på norsk. At studenter og stipendiater velger å skrive på engelsk begynner ofte tidlig, både på bachelor, master og phd-nivå. Spesielt masterstudenter og stipendiater blir i økende grad oppfordret til å skrive på engelsk, også innenfor fagfelt der det er naturlig å skrive på norsk.

Denne utviklingen speiler at det som meritteres mest ved ansettelser og opprykk, er publisering i internasjonale tidsskrifter. Derfor er det også for stipendiater ofte mest strategisk å publisere på engelsk. Vi vil anbefale regjeringen å kartlegge språkbruk på tvers av bachelor-, master- og phd-nivå og undersøke hva som kan være årsaken til dette. En av løsningene AYF foreslår er å bedre støtteordninger for publisering på norsk. Les mer om dette i punkt 2b.

2. Hvilke tiltak kan være aktuelle for å styrke norsk fagspråk?

Akademiet for yngre forskere

AYF foreslår fire tiltak for å styrke norsk fagspråk. Vi legger til grunn at språkpolitiske føringer ikke må legge begrensninger på akademisk frihet. Forskerne selv er best egnet til å vurdere hvilke språk og publiseringskanaler som er hensiktsmessige for å offentliggjøre vitenskapelige funn. Men som påpekt i pkt 2c, kan språkvalg ha store strategiske konsekvenser for yngre forskeres videre karriere.

AYF mener at et av de viktigste tiltakene er å etablere solide støtteordninger som gjør parallellspråklighet mulig, altså den bevisste bruken av flere språk side om side (for nærmere beskrivelse av parallellspråklighet, se pkt. 3).

a) Økt anerkjennelse av arbeidet som legges i undervisning

Dette gjelder særlig utvikling av læringsmateriell og fagterminologi på norsk, som i for liten grad er tellende ved ansettelse. For norskspråklige yngre forskere er dette dermed vanskelig å prioritere, selv om det er et stort behov blant studenter og innad i mange fag. Her tilsier prinsippet om parallellspråklighet at institusjonene bør legge mer ressurser i undervisningen, at sektoren bør innføre støtteordninger for publisering av læremidler og fagterminologi på norsk, samt at dette må telle tyngre ved ansettelse og opprykk.

b) Bredere støtteapparat til publisering og formidling

For å styrke norsk som fagspråk, bør myndighetene etablere gode, forutsigbare støtteordninger for vitenskapelige tidsskrift på norske og skandinaviske språk. Dette bør inneholde økte ressurser til oversettelse, språkstøtte og redaksjonell oppfølging av bidrag fra forskere som ikke har norsk som morsmål, slik at de som ønsker det, lettere kan publisere på norsk. Institusjoner og fagmiljø bør bidra til utvikling og synliggjøring av norsk fagterminologi og oppmuntre yngre forskere til å bidra med ny terminologi i eget fagfelt når det trengs.

I likhet med undervisning og forskning er også formidling av vitenskap til allmennheten en svært viktig oppgave og et stort samfunnsansvar. Institusjonene bør derfor utvikle et bredere støtteapparat til formidling, slik at særlig yngre forskere kan få godt tilpasset støtte når de vil prøve seg på ulike formidlingsarenaer og med formidling på ulike språk.

c) Kraftig styrking av språkopplæringstilbudet og mer forutsigbare ansettelsesforhold

Tilbudet til nye internasjonale ansatte må både styrkes og tilrettelegges i langt større grad enn i dag. AYF mener det er helt avgjørende at dette går fra å være et individuelt ansvar til å bli institusjonenes ansvar. Å løfte språkopplæringstilbudet er en investering som gagnar både forskerne selv og samfunnet for øvrig. Forskere som lærer seg språket har langt bedre forutsetninger for å fortsette sin karriere i Norge, både i og utenfor academia, og for å delta aktivt i det norske samfunnet både som privatperson og fagperson.

Sektoren må få mer forutsigbare ansettelsesforhold og tydelige karriereveier, slik at (yngre) forskere får anledning og trygghet til å formidle og publisere på norsk. Mange er opptatt av og interesserte i å bevare og videreutvikle norsk fagspråk, men så lenge det er internasjonale forskningspublikasjoner som veier tyngst ved ansettelse og merittering er det særlig vanskelig for yngre forskere å bruke tid og innsats på norsk publisering og formidling. Institusjonene bør derfor tilrettelegge for å opparbeide og videreutvikle språkkompetanse, også i engelsk og andre relevante språk, for vitenskapelig ansatte.

d) Progresjonsplan for språkopplæring

Dagens språkkrav til faste vitenskapelige ansatte, med en forventning om å kunne undervise på norsk innen to til tre år, er både lite spesifikt og lite realistisk. AYF foreslår å erstatte dette standardiserte språkkravet med en individuelt tilpasset progresjonsplan. Denne bør inneholde tydelige forventninger om hvilket språknivå som bør oppnås etter hvert steg og hvordan institusjonen skal legge til rette for det.

En slik språklig progresjonsplan vil kunne bidra til å avklare hva som forventes av språklige ferdigheter og tydeliggjøre hvordan disse skal følges opp i praksis. Samtidig bør institusjonene både fristille hensiktsmessig tidsbruk og dekke de reelle kostnadene, slik at alle ansatte som trenger det får god norskopplæring, inkludert dem som er ansatt i midlertidige stillinger og ved forskningsinstitutter utenfor universitets- og høgskolesektoren. Spesielt for midlertidig ansatte som påtar seg å lære seg norsk, bør institusjonene avtale tidskompensasjon, for eksempel ved fritak fra pliktarbeid eller en kortere forlengelse av arbeidskontrakten.

3. Andre innspill

AYF understreker betydningen av parallellspråklighet som et nødvendig tiltak i norsk academia

Et forskningsbasert tiltak for å tilfredsstille de språklige forpliktelsene i dagens academia er parallellspråklighet. Dette er den bevisste bruken av flere språk (som norsk og engelsk eller norsk og samisk) side om side. Parallellspråklighet er brukt i høyere utdanning i land hvor institusjonene ønsker å bevare nasjonalspråkene samtidig som de ønsker å være med i det internasjonalt forsknings- og innovasjonsfronten, hvor godt samarbeid på engelsk er avgjørende.

Parallellspråklighet kan brukes i de fleste forsknings-, utdannings- og formidlingsarenaer, men krever også ekstra ressurser og oppfølging. Det finnes modeller utviklet og testet i dansk høyere utdanning.³ Språkrådet har også utarbeidet et forslag til hvordan man kan arbeide med parallellspråklighet i en norsk kontekst.⁴

Modellene for parallellspråklighet fortjener mer oppmerksomhet og flere ressurser enn de hittil har fått i Norge. Norsk academia blir stadig mer internasjonalt, og AYF er glad for at norske universiteter og forskere klatrer i rangeringer og at Norge deltar i den internasjonale forskningsfronten. Sterke forskningsmiljøer gagnar igjen utdanningene og samfunnet som helhet. Parallellspråklige tiltak blir derfor stadig viktigere for å dyrke et flerspråklig høyere utdanningssystem med norsk som et sterkt fagspråk. AYF mener derfor at dette bør vektlegges i den kommende handlingsplanen.

³ Les mer om den danske modellen på <https://cip.ku.dk/>

⁴ Språkrådets veileder kan leses på: <https://www.sprakradet.no/Sprakarbeid/Forskning-og-hogre-utdanning/parallellsprakbruk-i-universitets--og-hogskolesektoren/>

Akademiet for yngre forskere

Vi takker igjen for anledningen til å bidra i dette arbeidet og vi bidrar gjerne videre i regjeringens arbeid med en handlingsplan for norsk fagspråk

På vegne av Akademiet for yngre forskere

Nils Hallvard Korsvoll

Leder

Bjørn Kristian Danbolt

Generalsekretær